

Pilottiprojekti yläkoulun antirasismien toimintakulttuurin luomiseksi

Erityinen kiitos Norssi-koulun rehtorille Satu Kekille, oppilaskunnan jäsenille ja koko koulun henkilöstölle heidän osallistumisestaan pilottiprojektiin. Yhdessä tehdään korvaamatonta työtä paremman Suomen rakentamisessa.

Paco Diop

Turun yhteiskunnalliset sillanrakentajat ry

10.4.2023

Sisällys

1	Taustoitus	1
2	Projektissa mukana olleet tahot	1
3	Projektin aikataulu	2
4	Projektin sisältö	2
5	Tulokset	3
5.1	Työpajan tulokset	3
5.2	Koulun henkilökunnan koulutuksen tulokset	4
6	Johtopäätökset ja projektin kehitysehdotukset	6
7	Jatkotoimet	6

Liitteet 7

1 Taustoitus

Rasismia esiintyy Suomessa kouluissa paljon, ja se aiheuttaa sekä oppimisympäristölle että oppilaille haittoja. Oppimisympäristö ei ole psyykkisesti, sosiaalisesti, fyysisesti ja kulttuurisesti turvallinen oppilaille, jos oppilaat kohtaavat siellä rasismia. Antirasistisen toimintakulttuurin tarkoituksena on varmistaa, että koulun henkilökunnalla ja oppilaille on keinoja huomioida, ja käsitellä ja puuttua rasistisiin tilanteisiin ja hoitaa ne tehokkaasti koulun oppimisympäristöissä. Tämän takia koulun henkilökunnalle järjestettiin koulutusta ja oppilaille työpajaa.

Antirasismikoulutuksia on järjestetty eri kouluissa, mutta nuorten osallistaminen on jäänyt vähäiseksi. Rasismia kouluissa ei pystytä purkamaan konkreettisesti, jos myös nuoria ei oteta mukaan luomaan antirasistista oppimisympäristöä. Nuorilähtöinen lähestymistapa on erittäin tärkeää, jotta nuorten kokemukset, ajatukset ja toiveet tulevat huomioiduksi. Koulun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan pitää lisätä antirasismi. Tämän takia projekti suunniteltiin siten, että ennen koulun henkilökunnan koulutusta pidettiin työpaja nuorille, jotta nuorten ääni tulee huomioiduksi.

2 Projektissa mukana olleet tahot

Projektin toimitti Turun yhteiskunnalliset sillanrakentajat ry. Projektin rahoitti Uudenmaan ELY-keskuksen työllisyys ja kotoutuminen -yksikkö. Projektipäällikkönä toimi Paco Diop, antirasismiasiantuntija, joka teki projektin suunnitelman, koordinoi projektin käytännön asiat, kuten yhteydenpidon asiantuntijoihin ja yhteistyökouluun, järjesti 2 tunnin tapaamisen koulun johdon kanssa, työpajan oppilaskunnan jäsenille sekä koulutuksen henkilökunnalle ja osallistui työpajaan ja koulutukseen. Työpajassa oppilaskunnan jäsenille asiantuntijana toimi Vanessa Grant Muudi-hankkeesta. Koulutuksessa koulun henkilökunnalle asiantuntijana toimi Panu Artemjeff, Etnon antirasismiasiantuntija.

Projektin toteuttamista olivat seuraamassa Anne Kolehmainen Opetushallituksesta ja Heidi Karvonen antirasismikouluttaja. Lisäksi Turun yhteiskunnalliset sillanrakentajat ry:stä osallistuivat ensimmäiseen kokoukseen Pekka Kettunen, Salla Eilola ja Venla Österberg.

Yhdessä-yhdistys järjesti tarjoilut koulun henkilökunnan koulutukseen projektipäällikön tilauksesta.

3 Projektin aikataulu

Projektin suunnittelu tapahtui projektipäällikön toimesta kesä- ja heinäkuun 2022 aikana. Projektipäällikkö esitteli projektin Turun yhteiskunnalliset sillanrakentajat ry:lle lokakuun 2022 alussa. Turun yhteiskunnalliset sillanrakentajat ry järjesti 2 kokousta Teamsin ja sähköpostin välityksellä lokakuun 2022 aikana. Turun yhteiskunnalliset sillanrakentajat ry hyväksyi projektisuunnitelman, ja projektipäällikkö lähetti tarjouspyynnön projektista ELY-keskukselle. Rahoituspäätös ELY-keskukselta saatiin 10.1.2023.

Projektipäällikkö otti yhteyttä yhteistyökouluun helmikuussa 2023 ja tapaaminen koulun johdon kanssa pidettiin 23.2. koululla. Koulun rehtori vahvisti yhteistyön 3.3. Lisäksi työryhmä, johon kuului projektipäällikkö, Panu Artemjeff, Vanessa Grant ja Anne Kolehmainen, pitivät 2 kokousta 7. ja 14.3.

Projektin ensimmäinen varsinainen toiminta alkoi oppilaskunnan jäsenten työpajalla 24.3. Koulun henkilökunnan koulutus järjestettiin 28.3.

4 Projektin sisältö

Tässä kappaleessa kuvataan, mitä projektin varsinainen toiminta (työpaja oppilaskunnan jäsenille, koulutus koulun henkilökunnalle) sisälsi. Projektin alustavat työvaiheet (suunnittelu, koordinointi) käyvät ilmi aikataulua selostavasta kappaleesta.

Projektin ensimmäinen vaihe sisälsi työpajan, joka järjestettiin Turun normaalikoulussa oppilaskunnan jäsenille. Työpajan mainos löytyy raportin liitteenä. Työpajaan osallistui 16 oppilasta ja sen veti Vanessa Grant ja Paco Diop. Työpaja alkoi keskustelulla rasismista ilmiönä ja sen vaikutuksista nuorten mielenterveyteen Vanessa Grantin johdolla. Tämän jälkeen oppilaat jakautuivat 4 hengen pienryhmiin keskustelemaan seuraavista kysymyksistä: 1) Miten rasismia esiintyy omassa koulussanne? 2) Vaikuttaako rasismi teidän koulun ilmapiiriin? Millä tavalla? 3) Miten teidän mielestä rasismia voi purkaa ja vastustaa koulussa? 4) Miten rasistisia tapauksia tulisi käsitellä koulussa?

5) Onko rasismista tai rasismin kokemuksista mielestänne helppoa puhua koulussa? Oppilaat kirjoittivat ajatuksensa post-it-lapuille ja veivät taululle kirjoitettujen kysymysten alle oikeisiin kohtiin. 20 minuutin pienryhmätyöskentelyn jälkeen projektipäällikkö lopetti työpajan.

Projektin toisessa vaiheessa projektipäällikkö ja Panu Artemjeff suunnittelivat koulutuksen koulun henkilökunnalle työpajasta saatujen oppilaiden vastausten ja projektin tavoitteiden pohjalta. Koulutus pidettiin koulun henkilökunnalle Turun normaalikoulussa ja koulutukseen osallistui yhteensä n. 60 henkilöä, jotka olivat koulun henkilökunnan jäseniä ja opettajaopiskelijoita. Koulutuksessa Paco Diop esitteli projektin ja Panu Artemjeff veti koulutusosuuden. Koulutuksessa oli kakku- ja kahvitarjoilu. Koulutuksen jälkeen osallistujat jakaantuivat 8 hengen ryhmiin, joissa he keskustelivat Panu Artemjeffin jakaman taulukon pohjalta antirasistisen toimintakulttuurin periaatteista, toiminnasta, rakenteista ja tunnistamisesta.

5 Tulokset

5.1 Työpajan tulokset

Tässä koottuna oppilaskunnan jäsenille järjestetyn työpajan tulokset (= oppilaiden vastaukset edellä esitettyihin kysymyksiin).

Oppilaiden mukaan rasismia ilmenee muun muassa syrjintänä, rasistisena nimittelynä ja porukoiden ulkopuolelle jättämisenä oppilaiden kesken. Oppilaiden mukaan jotkut oppilaat syrjivät toisia koulussa ihonvärin tai uskonnon perusteella. Ramadanin vietosta on kiusattu oppilaita. Oppilaita syrjitään myös etnisen alkuperänsä vuoksi. Arabitaustaisia oppilaita esimerkiksi nimitellään terroristeiksi. Runsaasti n-sanan ja muiden rasististen slurrien käyttöä. Koulussa muuallakin tunnettu ilmiö, "N-pass", jossa valkoinen nuori pyytää ei-valkoiselta nuorelta luvan käyttää n-sanaa ja oikeuttaa tällä luvalla sanan käytön. Lisää rasistista kielenkäyttöä koulussa. Oppilailla kokemus, että opettajat kohtaavat oppilaita eriarvoisesti heidän taustansa vuoksi. Oppilaat huomanneet mikroaggressioita kohdistuen opettajilta heihin päin. Oletetaan esimerkiksi taustaa ulkonäön perusteella puhumalla englantia suomenkieliselle oppilaalle.

Oppilaiden mukaan rasismi vaikuttaa koulun ilmapiiriin ja oppilaisiin muun muassa aiheuttamalla vihan ja surun tunnetta. Luo epä mukavuuden tunnetta ja vaikuttaa negatiivisesti itsetuntoon. Luo toiseuttavan tunteen.

Oppilaat eivät usein kerro rasismista kokemuksista opettajille tai rehtorille, sillä he eivät koe, että tilanteiden selvittäminen koulun aikuisten kanssa vaikuttaa positiivisesti tilanteeseen. Oppilaat pelkäävät, että saavat leiman "vasikoinnista" eli opettajalle kertomisesta. Oppilailla on ollut vaikeuksia puuttua itse rasististen termien käyttöön oppilasporukoissa, koska kokevat, että kukaan muu ei puolusta heitä ja he jäävät yksin oman mielipiteensä kanssa. Lisäksi oppilaista tuntuu, että rasistista kieltä käytetään koulussa vapaasti, eivätkä koe että ketään kiinnostaa, miltä se heistä tuntuu. Oppilaiden mukaan rasistista kieltä käytetään myös opettajien kuullen tunnilla, mutta opettajat eivät tunnu puuttuvan siihen samalla tavalla kuin muuhun häiriköintiin tunnilla. Oppilailla on tunne, että opettajat eivät halua lisää ongelmia omalle työpöydälle tai eivät jaksakaan selvittää tilanteita.

Oppilaat ehdottivat, että rasismista kieltäminen ei ole ratkaisu vaan avoin ja rohkea puuttuminen. Toiveena oli, että rasismista puhuttaisiin enemmän koulussa. Oppilaat sanoivat, että rasistisista tilanteista tulee kertoa opettajille ja muille koulun aikuisille, jotta he voivat puuttua rasismiin. Oppilaiden mukaan rasismia voi vähentää välttämällä mikroaggressioita eli hyväntahtoisia, mutta toiseuttavia kommentteja. Oppilaat toivoivat uusia tapoja purkaa rasismia koulussa. Oppilaat toivoivat, että rasismiin puututtaisiin tehokkaammin. Oppilailla on olo, että heidän kokemuksiaan ajoittain vähätellään. Heillä on kokemus, että tilanteisiin puututaan vasta, kun joku itkee tai on fyysisesti loukkaantunut. Oppilailla oli toiveena mahdollisuus myös anonyymiin ilmoittamiseen rasismista. Ehdotuksena esimerkiksi palautelaatikko. Oppilaat toivoivat, että rasistiseen kielenkäyttöön tunneilla ja käytävillä puututtaisiin vakavammin.

Oppilailla on kokemus, että rasismista puhumista vältellään koulussa. Jos rasismista puhutaan koulussa, se tehdään liian nopeasti ja lyhyesti syventymättä aiheeseen.

5.2 Koulun henkilökunnan koulutuksen tulokset

Tässä koottuna koulun henkilökunnalle järjestetyn koulutuksen tulokset (= osallistujien vastaukset antirasistisen toimintakulttuurin periaatteista, toiminnasta, rakenteista ja tunnistamisesta).

Antirasistisen toimintakulttuurin periaatteista osallistujille annettiin esimerkiksi seuraavia osaluokkia: julkilausutut antirasistiset periaatteet, periaatteiden noudattamatta jättämisen sanktiointi, epävirallisten syrjivien asenteiden tunnistaminen ja menettelyohjeet rasismitapauksiin.

Osallistujien mukaan periaatteita ovat: rasisminvastaisuuteen sitoutuminen ja sen tekeminen näkyväksi (ei vain tietyllä viikolla vaan läpi vuoden) esimerkiksi koulun käytävillä, selkeän suunnitelman laatiminen antirasismitoimenpiteistä (antirasistinen toimintasuunnitelma), koko kouluyhteisön yhteisen jaetun ymmärryksen lisääminen siitä, mitä rasismi tarkoittaa ja mitä koulun antirasistiset periaatteet tarkoittavat, rasismiin puuttumisen ohjeiden tekeminen yhdessä oppilaiden kanssa, toimintaohjeet koko henkilökunnalle.

Toimintakulttuurin toiminnasta osallistujille annettiin esimerkiksi seuraavia osa-alueita: henkilöstön osaamisen vahvistaminen, luokkakohtainen valmennus, oppilaiden antirasistinen toiminta, opetussisältöjen kehittäminen, rasismiin puuttumisen käytännöt, rasismiin vastainen pedagogiikka eri aineissa, yhdenvertaisuuden edistäminen erityistukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla, viestintä antirasismista ja tunnustamisen antaminen antirasistisista teoista.

Osallistujien mukaan toimintaa on: Kysely oppilaille täytettäväksi vanhempien kanssa, luottamuksen lisääminen ja jatkuva kannustaminen ottaa rasistiset epäkohdat puheeksi, opettajien kokemusten ja havaintojen läpikäyminen, lisää antirasismikoulutusta, tietoisuuden lisääminen antirasismista välitunneilla (oppilaiden oma toiminta, ei pelkästään ylhäältä tuleva), opettajat sanoittavat oppilaiden toimintaa ("Et voi toimia noin, tuo on rasistista toimintaa."), rasistisiin vitseihin puuttuminen ja käsittely oppilaslähtöisesti, oppilaiden perheistä tulevien mielipiteiden tunnistaminen ja käsittely, vertaissovittelun käytäntöjen käytön lisääminen (myös huoltajien kanssa), antirasistiset sisällöt oppitunneilla, tietoisuuden lisääminen rasismista ja sen vaikutuksista oppilaiden keskuudessa, lisää panostusta oppilaiden välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseen, kuuntelemiseen ja oppilaiden kokemuksille tilan antamiseen, vanhempien osallisuuden vahvistamiseen lisää keinoja.

Toimintakulttuurin rakenteista annettiin esimerkiksi seuraavia osa-alueita: henkilöstön monimuotoisuus, oppilaita osallistavat rakenteet, vanhempia osallistavat rakenteet ja rasismitapausten käsittelyn rakenteet.

Osallistujien mukaan rakenteita ovat: palautekanava, jossa kokemuksista voi antaa palautetta, avoimien ovien määrän lisääminen, jotta vanhempien läsnäolo kouluyhteisössä lisääntyy, antirasismiyhdyshenkilön nimittäminen (oppilaat voisivat viestiä hänelle Wilmassa (ei ole

anonyymi)), luokanvalvojuuokioiden hyödyntäminen antirasismien käsittelyssä, rasismien käsittely vanhempanilloissa, opettajankokouksen hyödyntäminen antirasismien käsittelyssä, antirasismityöryhmän perustaminen.

Lisäksi osallistujien vastauksista nousi esiin ilmiö, jossa rasistista puhetta oikeutetaan vitsinä sekä se, miten oppilaiden koulun ulkopuolinen ympäristö ja lähipiiri vaikuttaa asenteisiin.

6 Johtopäätökset ja projektin kehitysehdotukset

Rehtorin ja koulun henkilökunnan palautteiden perusteella huomattiin, että opettajat ja koulun henkilökunta kaipaavat paljon tukea antirasistiseen toimintaan ja opetukseen koulussa, sillä tällä hetkellä koulussa ei ole antirasistisia toimintatapoja. Lisäksi projektin hypoteesi siitä, että koulussa ilmenee paljon rasismia, vahvistui sekä oppilaiden että henkilökunnan vastausten perusteella.

Projektia voisi kehittää siten, että jatkossa projektin toteuttamisen jälkeen sekä työpajaan osallistuneilta oppilailta että koulutukseen osallistuneilta henkilökunnan jäseniltä kysytään kirjallisesti palautetta projektin onnistumisesta sen päätyttyä.

Lisäksi projektia on tarkoituksena laajentaa siten, että projektin yhteistyökouluissa otetaan käyttöön antirasismiyhteyshenkilö. Projektin toteutuksen aikana kyseinen yhteyshenkilö on tarkoitus kouluttaa, jotta hän pystyy olemaan vastuussa antirasistisen toimintakulttuurin ylläpitämisestä projektin päätyttyä koulussa. Antirasismiyhteyshenkilön tehtävät ovat edistää antirasistisia toimenpiteitä, seurata rasistisia tapauksia koulussa, käsitellä rasistisia tapauksia ja tukea rasismia kohdanneita.

7 Jatkotoimet

Projekti otettiin koulussa hyvin vastaan sekä nuorten että henkilökunnan puolelta. Projektipäällikön, osallistuneiden asiantuntijoiden ja koulun näkemyksen mukaan projekti oli erittäin onnistunut ja sille oli tarvetta. Tämän vuoksi projektia aiotaan jatkaa hakemalla sille lisärahoitusta, jotta projekti voidaan toteuttaa sekä Turun seudun että valtakunnallisesti kouluissa. Tavoitteena on, että projekti toteutetaan kaikissa Suomen kouluissa.

MUUDI

YEESI

Antirasismi?

Perjantaina 24.3. klo 11-12:30

Tervetuloa keskustelemaan antirasismien keinoista, joilla voimme vaikuttaa siihen, että koulu on turvallinen oppimisympäristö kaikille.

Tilaisuus aloitetaan keskustelemalla rasismista ilmiönä ja sen vaikutuksesta nuorten mielenterveyteen Muudi-hankkeen asiantuntijan Vanessa Grantin johdolla. Tämän jälkeen jakaudumme pienryhmiin keskustelemaan rasismia kohdanneiden nuorten tukemisesta ja koulussa ilmenneistä tarpeista rasismien ehkäisyyn. Työpajasta vastaavat Vanessa Grant ja Paco Diop.

Lämpimästi tervetuloa mukaan!

Lisätietoja: vanessa@yeesi.fi

[@sun.muudi](#) [@yeesaamaan](#)

Antirasistisen toimintakulttuurin luominen Turun normaalikoululla			
Tarkastelun tasot	Osa-alueet (esimerkkejä)	Oppilaiden ehdottamia toimenpiteitä (24.3.2023)	Opettajien ehdottamia toimenpiteitä (28.4.2023)
PERIAATTEET	<ul style="list-style-type: none"> • Julkilausutut antirasistiset periaatteet • Periaatteiden noudattamatta jättämisen sanktioiti • Epävirallisten syrjivien asenteiden tunnistaminen • Menetelyohjeet rasismitapauksiin 	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • Rasisminvastaisuuteen sitoutumisen näkyväksi tekeminen (ei vain tietyllä viikolla vaan läpi vuoden) esimerkiksi koulun käytävillä • Selkeän suunnitelman laatiminen antirasistitoimenpiteistä (antirasistinen toimintasuunnitelma) • Koko koulu yhteisen jaetun ymmärryksen lisääminen siitä, mitä rasismi tarkoittaa ja mitä koulun antirasistiset periaatteet tarkoittavat • Rasismiin puuttumisen ohjeiden tekeminen yhdessä oppilaiden kanssa • Toimintaohjeet koko henkilökunnalle
TOIMINTA	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön osaamisen vahvistaminen • Luokkakohtainen valmennus • Oppilaiden antirasistinen toiminta • Opetussisältöjen kehittäminen • Rasismiin puuttumisen käytännöt • Rasismiin vastainen 	<ul style="list-style-type: none"> • Rasisminkin kieltäminen ei ole ratkaisu vaan avoin ja rohkea puuttuminen. Toiveena, että rasismista puhuttaisiin enemmän koulussa. • Tulee kertoa rasistisista tilanteista opettajille ja muille koulun aikuisille, 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnistamisen vahvistaminen <ul style="list-style-type: none"> - Kysely oppilaille täytettäväksi vanhempien kanssa - Luottamuksen lisääminen ja jatkuva puheeksi ottamisen kannustaminen • Puuttumisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen <ul style="list-style-type: none"> - Opettajien kokemusten ja

	<p>pedagogiikka eri aineissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhdenvertaisuuden edistäminen erityis-tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla • Viestintä anti-rasismista • Tunnustamisen antaminen antirasistisista teoista 	<p>jotta he voivat puuttua rasismiin.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Välttämällä mikroaggressioita, eli hyväntahtoisia, mutta toiseuttavia kommentteja. • Oppilaat toivovat uusia tapoja purkaa rasismia koulussa. • Oppilaat toivovat, että rasismiin puututtaisiin tehokkaammin. Oppilailta on olo, että heidän kokemuksiaan ajoittain vähätellään. Heillä on kokemus, että tilanteisiin puututaan vasta, kun joku itkee tai on fyysisesti loukkaantunut. • Toivoisivat, että rasistiseen kielenkäyttöön tunteilla ja käytävillä puututtaisiin vakavammin 	<p>havaintojen läpikäyminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opettajien osaamisen vahvistaminen <ul style="list-style-type: none"> - Lisää antirasismikoulutusta • Tietoisuuden lisääminen antirasismista välitunneilla. (ehkä oppilaiden oma toiminta. ei ylhäältä tuleva) • Pedagogisten mallien kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> - Opettajat sanoittavat oppilaiden toimintaa. ”et voi toimia noin, tuo on rassistista toimintaa. • Rasistisiin vitseihin puuttuminen ja käsittely oppilaslähtöisesti. • Oppilaiden perheistä tulevien mielipiteiden tunnistaminen ja käsittely. • Vertaissovittelun käytäntöjen käytön lisääminen (myös huoltajien kanssa) • Antirasismi sisällöt oppitunneilla • Tietoisuuden lisääminen rasismista ja sen vaikutuksista oppilaiden keskuudessa • Lisää panostusta oppilaiden välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseen, kuuntelemiseen ja oppilaiden kokemuksille tilan antamiseen.
--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> • Vanhempien osallisuuden vahvistamiseen lisää keinoja
RAKENTEET/OMINAISUUDET	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstön monimuotoisuus • Oppilaita osallistavat rakenteet • Vanhempia osallistavat rakenteet • Rasismitaustusten käsittelyn rakenteet 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilailla toiveena mahdollisuus myös anonyymiin ilmoittamiseen rasismista. Ehdotuksena esimerkiksi palaute-laatikko. • 	<ul style="list-style-type: none"> • Palautekanava, jossa kokemuksista voi antaa palautetta • Avoimien ovien määrän lisääminen jotta vanhempien läsnäolo kouluuyhteisössä lisääntyy • Antirasismiyhdyskunnan nimittäminen. Oppilaat voisivat viestiä hänelle WILMAssa (ei ole anonyymi) • Luokanvalvojatuokioiden hyödyntäminen antirasismien käsittelyyn • Rasismiteeman käsittely vanhempainilloissa • Opettajankokouksen hyödyntäminen antirasismiteeman käsittelyyn • Antirasismityöryhmän perustaminen

TUNNISTAMINEN

Tarkastelun tasot	Oppilaiden havainnot ja kokemukset (työpaja 24.3.2023)	Opettajien havainnot ja kokemukset (28.3.2023): Työpajassa ei varsinaisesti pyydetty opettajia tunnistamaan rasismien ilmenemisen muotoja
--------------------------	---	--

<p>Horisontaalinen (oppilaiden välinen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Syrjintänä, rasistisena nimitte- lynä ja porukoiden ulkopuo- lelle jättämisenä oppilaiden kesken. • Oppilaiden mukaan jotkut op- pilaat syrjivät toisia koulussa ihonvärin tai uskonnon perus- teella. Ramadanin vietosta on kiusattu oppilaita. Oppilaita syrjitään myös etnisen alkupe- räsä vuoksi. Arabitaustaisia oppilaita esimerkiksi nimitel- lään terroristeiksi. Runsaasti n-sanan ja muiden rasististen slurrien käyttöä. • Koulussa muuallakin tunnettu ilmiö, N-pass, jossa valkoinen nuori pyytää ei-valkoiselta nuorelta luvan käyttää n-sanaa ja oikeuttaa tällä luvalla sanan käytön. Lisää rasistista kie- lenkäyttöä koulussa. • Oppilaat eivät usein kerro ra- sismin kokemuksista opetta- jille tai rehtorille. Eivät koe, että tilanteiden selvittäminen koulun aikuisten kanssa vai- kuttaa positiivisesti tilantee- seen. Pelkäävät, että saavat leiman "vasikoinnista". • Oppilailla ollut vaikeuksia puuttua itse rasististen termien käyttöön oppilasporukoissa, koska kokevat, että kukaan muu ei puolusta heitä ja he jäävät yksin oman mielipi- teensä kanssa. • Oppilailla tunne, että rasistista kieltä käytetään koulussa va- paasti, eivätkä koe, että ketään kiinnostaa, miltä se heistä tun- tuu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rasistista puhetta oikeutetaan ”läppänä”
<p>Vertikaalinen (koulun henkilökunnan ja op- pilaiden välinen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppilailla kokemuksia, että opettajat kohtaavat oppilaita eriarvoisesti heidän taustansa vuoksi. • Oppilaat huomanneet mik- roaggressioita kohdistuen 	<ul style="list-style-type: none"> •

	<p>opettajilta heihin päin. Oletetaan esimerkiksi taustaa ulkonäön perusteella puhumalla englantia suomenkieliselle oppilaalle.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppilaiden mukaan rassistista kieltä käytetään myös opettajien kuullen tunnilla, mutta opettajat eivät tunnu puuttuvan siihen samalla tavalla, kuin muuhun häiriköintiin tunnilla. Oppilaille tunne, että opettajat eivät halua lisää ongelmia omalle työpöydälle tai eivät jaksaa selvittää tilanteita. 	
<p>Koulun ulkopuolisessa ympäristössä tapahtuva ta-</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Oppilaiden perheiden asenteiden vaikutukset